

Julius Tomin

Překvapení z internetu

Po dvou letech v Praze jsem se s rodinou vrátil do Anglie. Vrátil jsem se proto, že se pro mě v Praze nenašlo místo ani na universitě ani na filosofickém ústavě. Před několika dny se moje žena napojila na internet. Napadlo ji, aby se podívala, co se tu o mně lze dovědět. Tak narazila na materiál ze 14.8.1998 nesoucí název ‘Tisková konference České strany sociálně demokratické’. Moje žena je angličanka, moc česky neumí, a tak mi materiál otiskla. Jaromír Sedlák se tu obrátil na tiskového mluvčího Libora Roučka se slovy:

‘Jak jste si jistě všiml, Česká televize po všech kanálech chrlí materiál o J. Tominovi. Vy jste ve Velké Británii také žil a víte, že je to člověk, který byl na psychiatrickém léčení - projevil tam prý fixní ideu, že je Jan Hus ... Je to nešťastný člověk, který vůbec nemá na obrazovce co dělat. A to je veřejnoprávní, poplatníky placená televize.’

Tiskový mluvčí odpověděl:

‘...ano, myslím, že pan Julius Tomin je nešťastný člověk a pokud znám veřejnoprávní televize v zahraničí, žádná by tam takovýto materiál nedala. Je to ale na České televizi a jejím vedení a na Radě pro ČT.’

Televizní pořad, o kterém tu pan Sedlák a pan Rouček na tiskové konferenci rozmlouvají, se týkal mé protestní hladovky proti jmenování Jana Kavana ministrem zahraničí. Svou hladovkou jsem protestoval proti tomu, že se ministrem zahraničí naší země měl stát člověk, který se před britským soudem dopustil křivé přísahy. To se zřejmě nelíbilo ani panu Sedlákově ani panu mluvčímu České strany sociálně demokratické.

Zdá se, že slova pana Sedláka a pana Roučka neunikla pozornosti vedení České televize. Na jaře roku 1998 se mnou Jiří Potužník natočil televizní reportáž o mé životní situaci v Oxfordu, která se měla vysílat na podzim po mém návratu do Prahy. K jejímu vysílání nedošlo.

Pan Sedlák mluví tak, jako bych byl v psychiatrické léčebně léčen v Anglii, a jako by to byla věc v té zemi obecně známá při nejmenším v českých emigrantských kruzích. To vyplývá ze slov, kterými se obrací na pana tiskového mluvčího: ‘Vy jste ve Velké Británii také žil a víte, že je to

člověk, který byl na psychiatrickém léčení.’ Jak se tato ‘informace’ mohla uchytit, zapustit kořeny, a šířit se mezi českými lidmi v Británii téměř po dvacet let? Lze si těžko představit, že by to bylo bývalo možné bez Jana Kavana. Jan Kavan měl totiž v letech osmdesátých prakticky monopol na informování britské veřejnosti o událostech a o lidech v Československu; jistě měl výsadní postavení i co se týče ‘informování’ českých emigrantů v Británii.

Slovo ‘informace’ a ‘informování’ jsem dal do uvozovek, protože jsem nikdy nebyl léčen v psychiatrické léčebně. Pravdou je sice, že jsem v roce 1979 pobyl necelé tři dny v psychiatrické léčebně v Horních Beřkovicích a že jsem tam dostal jednu injekci, lze to však kvalifikovat jako psychiatrické léčení? Stalo se to takto. Počátkem října 1979 jsem byl pozván k přednášce skupinou mladých lidí kdesi na severu Čech. Bylo mi řečeno, že se ti lidé scházeli ‘v tajnosti’. Věc se mi velice nelíbila již kvůli té ‘tajnosti’; nevěřil jsem totiž, že by takovou věc bylo lze utajit. Pozvání jsem však neodmítl. Byla sobota odpoledne, přijel pro mě jeden z mužů undergroundu. Vyjeli jsme za Prahu a na osamělém úseku cesty jsme byli zastaveni několika auty s muži v civilu. Představili se jako tajná bezpečnost a vyzvali mě, abych s nimi nasedl do auta. Výzvy jsem neuposlechl. Tajní mě do jednoho z aut zavlekli a zavezli na psychiatrické oddělení v Roudnici. Psychiatr se mnou chtěl sepsat lékařský protokol, na jeho otázky jsem však odmítl odpovídat. Jakákoli odpověď na jeho otázky by totiž byla znamenala, že bych se tím byl nechtěně spolupodílel na pokusu ministerstva vnitra o zneužití psychiatrie. Odehrávalo se to za asistence dvou tajných. Ukázal jsem na ně a zeptal se psychiatra, zda se kdy pokoušel někoho vyšetřovat za podobných podmínek. Pak jsem mu nabídl, aby se mnou zajel k nám domů: ‘Bydlíme ve třetím patře, a ať se mnou pojedete kteroukoli hodinu denní nebo noční, naleznete před našimi dveřmi dva uniformované policisty. To vše vám ukáže, že tu něco není v pořádku.’ Můj pobyt v ordinaci se pak proměnil v lekci o nezákonných praktikách tajné policie. Nakonec mě tajní od psychiatra odnesli, tak jak mě tam přinesli. Nosit mě ze schodů a do schodů a z auta do auta nebyla asi žádná hračka, a tím se dá vysvětlit, proč mě s psychiatrem nechali mluvit tak dlouho.

Proč mě policisté musili nosit? Na podzim roku 1977 se policie pokusila znemožnit můj filosofický seminář, který jsem pořádal pro mladé lidi, kterým režim znemožnil vysokoškolské vzdělání. Snažili se toho dosáhnout tím, že mi poslali předvolanku k výsledku na dobu, kdy se seminář měl konat. Na výsledku jsem se nedostavil a ministra vnitra jsem upozornil, že k mému

výslechu neexistují žádné právní důvody. Napsal jsem mu, že v případě, že se policisté uchýlí k násilí, budou mě musit k výslechu odnést. Od té chvíle jsem odmítl učinit jediný krok, měl-li ten krok znamenat můj podíl na znemožnění mé práce s mladými lidmi. Znemožnění přednášky, na kterou jsem byl pozván, do toho spadalo.

Z Roudnice mě tajní zavezli do Horních Beřkovic; to už bylo skoro jedenáct hodin v noci. U přijímacího lékaře se opakovala situace z Roudnice. Tajní mi opět dali mnoho času k tomu, abych psychiatra podrobně informoval o policejních praktikách v naší zemi i o mém snažení o vytvoření alespoň minimálního prostoru pro svobodnou diskusi. Nakonec psychiatr dal příkaz k mé hospitalizaci. Protože jsem odmítl jít po svých, utahaní tajní mě musili na pavilon zanést. Tato skutečnost sama o sobě byla pro mě neobyčejně nadějná; psychiatr se sice uvolil mě hospitalizovat, k odnešení na pavilon však nenabídl žádné nemocniční síly; s policií spolupracoval zřejmě jen z donucení.

Tajní mě musili zanést až na postel. Ničemu jsem se tu aktivně nebránil, pouze jsem odmítal jakýkoli příkaz uposlechnout. Když jsem si odmítl svléknout šaty, byla mi píchnuta injekce. Vzpomínám si na vyschlé hrdlo; v noci jsem na záchod lezl po čtyřech. Během dne jsem žádnou další injekci nedostal; byla neděle a na oddělení nebyl žádný lékař. V pondělí ráno jsem byl předvolán k primářce. Primářka se dívala z okna a přikázala sestře, aby mi píchnla injekci. Sestra mě vyzvala, abych si sundal kalhoty. Obrátil jsem se na primářku se slovy: 'Vím, že si tu se mnou můžete dělat, co se vám zachce. Dobrovolně si však kalhoty nesundám. To musí sestra udělat sama. Silou se bránit nebudu, nedovedu však pochopit, jak můžete ordinovat injekci bez toho, že byste se mnou promluvila nebo se na mě alespoň podívala.' Primářka řekla sestře: 'Teď toho nechte; až po vizitě'.

Pacienti se shromáždili na sále, přišla velká visita. Primářka s průvodem sekundářů šla od jednoho pacienta ke druhému, u každého se zastavila, nahlédla do jeho spisu, s pacientem promluvila. Když přišla ke mně, podíval jsem se jí do očí a zeptal jsem se: 'Paní primářko, můžete mi říci důvod, pro který mne zde držíte?' Primářka stačila říci 'O tom si promluvíme po vizitě', pak padla do mdlob. Sekundářům se primářku podařilo zachytit; vynesli ji ze sálu.

Asi hodinu či dvě po této události za mnou přišel pacient, který hrál na pavilonu úlohu jakéhosi

kápa. Přišel se mě zeptat, zda o sobě nechci domů podat správu. Odpověděl jsem, že nechci. Pak za mnou přišla vrchní sestra, a také se mě zeptala, zda bych nechtěl domů podat správu. Také jí jsem odpověděl, že tak nehodlám učinit. Nakonec jsem byl předvolán k sekundáři, který mi položil stejnou otázku. Odpověděl jsem stejně, jako v prvých dvou případech. Sekundář se mě zeptal, proč tak nechci učinit. Odpověděl jsem, že mou hospitalizací se naše psychiatrie dostává do služeb ministerstva vnitra: 'Každý den, který tu strávím, bude tím nejlepším, co v dané situaci mohu udělat pro to, aby se něco podobného nikdy neopakovalo.' Byl jsem přesvědčen, že všichni ti, koho jsem pozval ke spolupráci v mém semináři, počínaje Ladislavem Hejdánkem, přes Radima Palouše, až po filosofy z Oxfordu, učiní vše pro to, abych byl z léčebny propuštěn: 'Já udělám co budu moci zevnitř léčebny, moji přátelé tak učiní zvenčí.'

V úterý ráno jsem byl předvolán k primárce. Znovu jsem se jí zeptal, zda jako psychiatr má nějaký důvod k tomu, aby mě v léčebně držela. Odpověděla, že žádný takový důvod nemá, a že budu ještě před polednem z léčebny propuštěn; své slovo dodržela.

Vraťme se nyní k tomu, co se z této věci stalo během mého osmnáctiletého pobytu v Oxfordu: Tomin 'byl na psychiatrickém léčení - projevil tam prý fixní ideu, že je Jan Hus'. K tomu přitakal nejen tiskový mluvčí České strany sociálně demokratické; i místopředseda vlády Egon Lánský se vyslovil v témže smyslu. Jak mohlo dojít k takovému pokroucení skutečnosti politickými činiteli země, v níž důležitou, ne-li rozhodující úlohu hráli a hrají lidé, kteří o celé věci byli dobře informováni, počínaje Janem Kavanem? Na tuto otázku bych rád dostal odpověď. Při hledání odpovědi je třeba vrhnout světlo na to, co se odehrálo v mém filosofickém semináři ve středu, den po mém propuštění z Horních Beřkovic.

Na podzim roku 1979 se mé semináře konaly vždy ve středu, a to u Dejmalů, protože přede dveřmi našeho bytu byla dnem i nocí policejní ostraha. Ve středu, která přicházela po mém návratu z Beřkovic, byla na pořadu přednáška Ladislava Hejdánka. Toho večera jsem se cítil vyčerpán. Říkal jsem si, že seminář je v dobrých rukou, a že když jednou vynechám, nic se nestane. Přišla sedmá hodina, seminář zřejmě již začal, a já začal litovat, že jsem podlehl únavě. Na přednášku jsem se původně velice těšil. Lád'a Hejdánek měl mluvit o svém oblíbeném předmětu, o 'bezpředmětném myšlení', a já doufal, že konečně poznám, co tím myslí. Nakonec

mi to nedalo a okolo půl osmé jsem se odebral k Dejmalům. Místnost, kde se seminář konal, byla nabitá lidmi, z nichž většinu jsem nikdy předtím neviděl. Až později jsem se dověděl, že na seminář přijeli lidi z Brna a že již byly vypracovány plány, jak se spolupráce s Oxfordem rozjede bez Tomina. S těmi lidmi jsem se na dalších seminářích nesetkal; zájem o účast měli pouze za předpokladu, že semináře budou beze mne. Láďa Hejdánek se mě zeptal, jak to, že jsem přišel. Podrobně jsem tedy vylíčil svoji beřkovickou anabázi. Když jsem skončil, Hejdánek se na mě obořil: 'Ty myslíš, že tě propustili díky tomu, jak ses tam choval? To je nesmysl. To musili v Moskvě změnit své dispozice.' Na tato Hejdánkova slova jsem se zvedl a odešel.

Týden, který následoval, byl snad nejtěžším týdnem v mém životě. K přípravám a plánům na spolupráci s Oxfordskou universitou, ještě k tomu za účasti lidí z Brna, nemohl postačit jediný den. Moje žena se totiž o mé hospitalizaci v Dolních Beřkovicích dověděla až v pondělí večer. Hejdánek i ti ostatní, kdo plánovali spolupráci s Oxfordem beze mne, musili být předem informováni o tom, že budu na psychiatrii internován. Myslil jsem, že už k Dejmalům nikdy nevkročím. Když však nadešla další středa, znovu tak asi o půl osmé jsem k Dejmalům zašel. Čekala mě tam radikálně proměněná situace. Bylo tu jen pár mých nejvěrnějších studentů, a ti byli notně vystrašení. Všichni se již viděli v Bartolomějské; na každém rohu ulice stálo policejní auto s tajnými.

Krátce po mém příchodu policejní auta vymizela. Naplnilo mě to nadějí, že můj sen, že v naší zemi vytvoříme prostor, v němž pro tajné nebude místo, se nám přece jen podaří uskutečnit. Když mluvím o prostoru, v němž by pro tajné nebylo místa, nemyslím tím, že bych jejich účast z mých seminářů fyzicky vyloučil. Odmítal jsem přemýšlet o tom, kdo z mých studentů pracoval pro policii. Od samého počátku jsem své studenty upozornil, že v mém semináři nebude místo pro nic, co je třeba držet v tajnosti. Principem mých seminářů se stal princip maximální otevřenosti, a bylo to důsledné dodržování tohoto principu, jež z mého semináře tajné vylučovalo jakožto tajné.

Má naděje se ukázala být nadějí planou. Proti mně nestálo v této věci jen Československé ministerstvo vnitra. Jan Kavan se vnutil oxfordským filosofům jakožto spojka, informátor a instruktor. Kavan prosazoval utajení, a to bylo přesně to, co tajná policie potřebovala. Měl jsem

důvody se domnívat, že Kavanovi vůbec nešlo o to, aby se v mém semináři mohli vzdělávat mladí lidé, kterým režim vzdělání odepřel. Kavan mi totiž jednoho dne telefonicky zavolal z Londýna, aby se mě dotazoval, co mu mohu říci o pumovém atentátu na nějakou sochu někde v jižních Čechách. Myslím, že v té době můj seminář běžel ještě bez účasti filosofů z Oxfordu. Seminář navštěvovali zranitelní mladí lidé. Kavan musil předpokládat, že můj telefon byl odposloucháván policisty. Měl jeho dotaz naznačit, že jsem ve spojení s protistátním terorem, a tak při nejmenším 'legitimovat' mé předvolání k výslechu?

Snažil jsem se Oxfordské filosofy přesvědčit o tom, že maximum otevřenosti je jediná možná cesta k ozdravení situace v naší zemi, k udržení a rozšíření onoho ostrova svobody, který se podařilo vytvořit okolo edice Petlice na straně jedné a okolo filosofických seminářů na straně druhé. Nepodařilo se mi však prosadit ani jen to, aby mi Oxfordští filosofové zasílali poštou knihy, které jsem pro svou práci potřeboval; rozhodli se posílat knihy přes Kavana. Jedna zásilka knih mi nedošla; byla to zásilka, která do Prahy došla krátce před pokusem tajné policie internovat mě v psychiatrické léčebně. V zápase s Kavanem a s jeho principem utajenosti jsem prohrál, v rámci toho zápasu jsem se však dověděl příliš mnoho. Nepodařilo-li se mě v psychiatrické léčebně hospitalizovat fyzicky, bylo proto potřebí, abych byl takto hospitalizován alespoň v myslích lidí. Tak mohlo být až dosud znemožněno publikování čehokoli, co jsem se pokusil říci k osvětlení událostí oněch dní.

Dnes si lidé v Británii začínají uvědomovat, jak nedozírné škody způsobuje nedostatek otevřenosti ve všech sférách života, ať jde o nemoc šílených krav, pedofilii v dětských zařízeních, nebo o vážné nedostatky v kardiologickém oddělení prestižní nemocnice Johna Radcliffa v Oxfordu. Jak se mohlo stát, že si ani nikdo u nás doma, ani žádný z desítek filozofů ze Západu, kteří po mém odjezdu z Prahy navštívili v Československu bytové semináře, nepoložil otázku, jaké škody odmítnutí principu otevřenosti musilo způsobit v naší zemi? Má-li se u nás situace proměnit k lepšímu, pak je nezbytné tento princip v naší zemi obnovit.

Dodatek k „Překvapení z internetu“

Korespondence s Profesorem Hejdánkem

e-mail ze dne 19. 12. 2000

Mily Lado,

zasilam Ti muj clanek 'Prekvapeni z internetu'. Byl bych moc rad, kdyby sis jej precetl a sdelil mi k nemu sve pripominky. Budes-li moci opravit nebo doplnit muj pohled na veci, o kterych v clanku pisi, budu Ti velice vdecen.

Doufam, ze Ti slouzi zdravi.

S pozdravem

Julius Tomin

e-mail ze dne 28. 12. 2000

Mily Julo,

kdyz jsem si precetl Tvuj clanek, certi se mnou sili. Je tam cela rada nehoraznosti, ale doufam, ze se tak nedeje ze zle vule. Obavam se, ze ani ja si vse presne nepamatuji, ale Tva pamet je hodne derava a zejmena nad ni prevlada jakasi divna fantasie. Napisu Ti podrobny komentar, a protoze jsem se k Tvemu e-mailu dostal az tady v Pisku, kam jsme prijeli s Hedou az po svatcich, bude to jeste chvili trvat (musim nejdrive splnit nektere velice nalehave ukoly). Tak prosim o trpelivost. Pisu hned, abys mel jistotu, ze jsem e-mail dostal.

S pozdravem Lad. Hejdanek .

e-mail ze dne 28.12. 2000

Mily Lado,

Dik za odpoved. 'Prekvapeni z internetu' chci publikovat. Byl bych proto rad, kdybys svuj komentar napsal tak, aby mohl byt publikovan jako Tvoje odpoved na muj clanek.

Dovol, abych Tobe i Hede popral vse nejlepsi do roku 2001, hlavne hodne zdravi a spokojenosti.

Jula

e-mail ze dne 30. 12. 2000

Julo,

vidím, že Ti nejde o opravu chyb a nesmyslu, ale o vlastní zviditelnění.

Nehodlam Ti v tom pomáhat. Doporučuji Ti, abys mne z toho vynesl - ale
deleji, jak umíš. Reagovat na to prostě nebudu. L v H .

x x x

Rád bych Profesora Hejdánka požádal, aby vysvětlil, jaké “nehoráznosti” v mém článku našel, co míní slovy “Tvá paměť je hodně děravá a zejména nad ní převládá jakási divná fantazie”, a jakých “chyb a omylů” jsem se podle jeho soudu v článku dopustil. Ačkoliv Hejdánkova slova sama plně zopravňují tento můj požadavek, jeho naléhavost se stane zřejmou až tehdy, když si ozřejmíme širší dějinné souvislosti, do nichž byl pokus tajné policie o mé internování v psychiatrické léčebně zasazen. Mé otevření neoficiálního filosofického semináře v Praze v druhé polovině let sedmdesátých, spolu s mým pozváním Oxfordským filosofům z května 1978 k účasti na něm, totiž dalo do pohybu události, jež se nakonec bezprostředně dotkly každého občana naší republiky. To lze nejlépe a nejstručněji dokumentovat článkem Profesora Rogera Scrutona “A Catacomb Culture” otištěným v *Times Literary Supplement* dne 16. února 1990. Z článku proto cituji:

„Akademičtí pracovníci následovali příkladu odvážné Oxfordské filosofky Kathleen Wilkesové a začali navštěvovat své československé kolegy ... Kathleen Wilkesová, Alan Montefiore, Bill Newton-Smith a já ... jsme rozhodli, že budeme nejlépe moci pomáhat československým kolegům, budeme-li od této chvíle pracovat v tajnosti ... První, kdo nás pozval ke spolupráci, byl teolog Ladislav Hejdánek, se kterým jsem se setkal v roce 1980 ... Dokud se vládnoucí orgány domnívaly, že se náš zájem soustředil na do očí bijící shromáždění u Hejdánka, věnovaly nám pouze symbolickou pozornost ... Za touto krycí clonou jsme mohli otevřít síť tajných seminářů, a to nejen v Čechách, ale i na Moravě a na Slovensku ... Naše nadace nás zavazovala k tomu, abychom podporovali vzdělávací a kulturní aktivity v Československu ... Proto jsme začali utvářet jiné čistě nominální organizace, skrze něž jsme platili oficiální stipendia, takže jména těch, kdo se stali příjemci našeho dobrodiní, nemohla být spojena ani s námi ani mezi sebou

navzájem ... organizátor naší práce na Slovensku Ján Čarnogurský byl zatčen, obviněn z “podvracení republiky ve spojení s cizími mocnostmi” ... Ale blahoslavená Anežka byla právě kanonizována a byl to čas zázraků ... Čarnogurský byl propuštěn ... a stal se místopředsedou vlády ve své zemi, v níž byl pověřen opravou (respective znovuvytvořením) jejích zákonů. V té chvíli se již jiný z příjemců našeho dobrodiní stal prezidentem, a během několika týdnů jsme mohli vidět jak naši přátelé obsadili nejvyšší vládní místa v zemi ... Mezi těmi, kdo s námi spolupracovali, jsme mohli nalézt nového rektora Karlovy university, Masarykovy university v Brně a Palackého university v Olomouci.”

Pozorný čtenář si jistě povšimne, že jsem Rogerovi Scrutonovi jaksi vypadl z paměti: „První, kdo nás pozval ke spolupráci byl teolog Ladislav Hejdánek“. Proč se tak stalo, to naznačuje kniha Barbary Dayové *Sametoví filozofové* (publikovaná v angličtině i češtině u příležitosti desátého výročí sametové revoluce). Na podzim roku 1979, den po návštěvě mého semináře, tu Roger Scruton rozjímá o tom, oč lépe by seminář mohl běžet, kdyby byl oprostěn od mého vlivu (viz str. 45 v anglickém vydání knihy). Lze se domnívat, že si Roger Scruton toto své rozjímání nenechal jen pro sebe. A tak se nelze divit, že krátce poté došlo k pokusu tajné policie o mé internování v psychiatrické léčebně.

Mnoho z toho, o čem píšete, si vyžaduje dalšího vysvětlení. O to však právě jde. Jde o to, aby bylo možné o těchto věcech otevřeně a veřejně mluvit, aby ti, kdo mohou do věci vnést světlo, tak mohli vskutku učinit. Mé pozvání oxfordským filosofům ke spolupráci v duchu otevřenosti otvíralo poněkud jinou dějinnou alternativu, než ta, která byla za pomoci Jana Kavana, Rogera Scrutona, L. Hejdánka, a mnoha jiných nastoupena. Je na čase, aby se tyto věci staly předmětem otevřené diskuse.